

POSTANOWIENIE

Dnia 10 lipca 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Kołodziejski

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu
w dniu 10 lipca 2026 r.,
z urzędu inicjatywy w przedmiocie wyłączenia SSN A.R.
od udziału w sprawie o sygn. akt III KB 190/25,
na podstawie art. 42 § 1 i 4 k.p.k. w zw. z art. 41 § 1 k.p.k. *a contrario* oraz
art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k. *a contrario*

p o s t a n o w i ł :

stwierdzić brak podstaw do wyłączenia z urzędu SSN A.R. od udziału w sprawie o sygn. akt III KB 190/25.

UZASADNIENIE

Do Sądu Najwyższego wpłynął wniosek SSA M.F. w trybie art. 42a § 13 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2024 r., poz. 334 ze zm.; dalej p.u.s.p.), który został zarejestrowany pod sygn. akt III KB 190/25 (k. 3-10v akt SN).

Do rozpoznania przedmiotowego wniosku w Sądzie Najwyższym wylosowano następujący skład: SSN K.W. (przewodniczący, sprawozdawca), SSN T.D., SSN A.R., SSN D.D. oraz SSN K.G. (protokół z losowania z dnia 8 stycznia 2026 r. – k. 28-28v akt SN).

Termin posiedzenia w przedmiocie rozpoznania sprawy o sygn. akt III KB 190/25 wyznaczono na dzień 3 marca 2026 r. (zarządzenie z 10 lutego 2026 r. – k. 30 akt SN).

W piśmie z dnia 3 marca 2026 r. (k. 44-46 akt SN) SSN D.D., jako sędzia wyznaczony do rozpoznania sprawy o sygn. akt III KB 190/25 – powołując się na podstawę z art. 42 § 1 k.p.k. w zw. z art. 41 § 1 k.p.k. – wniósł o wyłączenie SSN A.R. od udziału w tej sprawie podnosząc, że sędzia ten został powołany do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, ukształtowanej na mocy ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. Wnioskodawca stwierdził, że SSN A.R. przy rozpoznawaniu wniosku SSA M.F. (również powołanego na urząd sędziego w ww. trybie) – złożonego na podstawie art. 42a § 13 p.u.s.p. – *„zmuszony byłby do zajęcia stanowiska odnośnie do okoliczności, która także jego bezpośrednio dotyczy, albowiem jest związana z jego własną procedurą nominacyjną”*. SSN D.D. podał, że nieuwzględnienie jego wniosku doprowadzi do sytuacji objętej zakazem *nemo iudex in causa sua*, a także naruszenia prawa strony do rozpoznania sprawy przez bezstronny i niezależny sąd ustanowiony ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, standardu konstytucyjnego (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), a także nienależytej obsady w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. W tym zakresie, na poparcie swojego stanowiska, odwołał się do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r. (sygn. akt I KZP 2/22) oraz uchwały trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. (sygn. akt BSA-I-4110-1/20), akcentując, że ostatnia z tych uchwał ma status zasady prawnej i wiąże wszystkie składy Sądu Najwyższego. SSN D.D. wskazał, że przedmiotowy wniosek o wyłączenie sędziego *„nie powinien być rozpoznany przez sąd mający w swoim składzie sędziego, który również został powołany do popelnienia urzędu na stanowisko sędziego przez Prezydenta RP na wniosek KRS, ukształtowanej przepisami ustawy nowelizującej z 8 grudnia 2017 r. (...)”*.

Pismo SSN D.D. zostało zarejestrowane w „Kontrolce rozstrzygnięć incydentalnych – Izba Karna” pod nr 1572.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgłoszona inicjatywa w przedmiocie wyłączenia z urzędu SSN A.R., bowiem tak należało potraktować pismo SSN D.D. z dnia 3 marca 2026 r., nie mogła odnieść rezultatu oczekiwanego przez jej autora.

Na wstępie wypada wyjaśnić, że przepis art. 42 § 1 k.p.k., regulujący tryb wyłączenia sędziego, jasno stanowi, że „*wyłączenie następuje na żądanie sędziego, z urzędu albo na wniosek strony*”. Na gruncie tego przepisu w orzecznictwie i doktrynie wyrażono słuszny pogląd, iż w składach kolegialnych żądanie takiego wyłączenia nie może zostać złożone przez jednego członka składu w stosunku do innego. Z żądaniem w tym przedmiocie może wystąpić tylko sędzia, którego dotyczy okoliczność związana z wyłączeniem w realiach konkretnej sprawy, w przypadku zaistnienia okoliczności wskazujących na możliwość zmaterializowania się przesłanki, o której mowa w art. 41 § 1 k.p.k. (zob. postanowienie SN z dnia 30 listopada 2023 r., I Zo 81/22; postanowienie SN z dnia 15 grudnia 2023 r., I Zo 74/23; postanowienie SN z dnia 18 września 2024 r., II Zo 74/24; postanowienie SN z dnia 24 kwietnia 2026 r., V KO 187/25; postanowienie SN z dnia 24 kwietnia 2026 r., III KO 174/25; D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, Gdańsk 2026, art. 42). Natomiast sam wniosek o wyłączenie sędziego może zostać złożony wyłącznie przez stronę postępowania. Jeżeli zaś sędzia uznaje, że zachodzi przyczyna wyłączająca go z mocy art. 40 k.p.k., to w myśl art. 42 § 2 k.p.k. wyłącza się składając oświadczenie na piśmie do akt, a na jego miejsce wstępuje inny sędzia. Wobec tego – w świetle podstaw wyłączenia określonych zarówno w art. 41 § 1 k.p.k., jak też 40 § 1 k.p.k. (w istocie obu tych podstaw dotyczy pismo SSN D.D.) – sędzia wyznaczony do składu kolegiального nie ma legitymacji do wystąpienia z wnioskiem bądź żądaniem o wyłączenie innego sędziego wyznaczonego do orzekania w tej sprawie. Niemniej jednak w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono zasługujący na aprobatę pogląd, że wyznaczony do składu sędzia może zasygnalizować potrzebę wyłączenia innego członka składu przez sąd z urzędu (zob. wyrok SN z dnia 4 czerwca 2013 r., II KK 7/13; uchwała SN [7] z dnia 6 kwietnia 1989 r., WZP 1/89, OSNKW 1989/3–4, poz. 24; postanowienie z dnia 10 marca 1979 r., II KZ 25/79, OSNKW 1979/6, poz. 73; wyrok z dnia 21 kwietnia 2011 r., V KK 386/10, OSNKW

2011/7, poz. 61; uchwała SN [7] z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, OSNK 2022, nr 6, poz. 22). Uznać przy tym trzeba, iż sama możliwość wyłączenia sędziego z urzędu odnosi się zarówno do instytucji *iudex inhabilis* (art. 40 k.p.k.), jak również *iudex suspectus* (art. 41 k.p.k.). Stąd też rzeczzone pismo SSN D.D. (członka składu orzekającego) należało potraktować jako sygnalizację wyłączenia z urzędu SSN A.R. od udziału w sprawie o sygn. akt III KB 190/25.

Przedstawione w omawianej inicjatywie okoliczności nie dają jednak podstaw do wyłączenia z urzędu SSN A.R. od udziału w wyżej wskazanej sprawie. Odnosząc się kolejno do podniesionych w tej sygnalizacji kwestii należy przypomnieć, że zgodnie z treścią art. 41 § 1 k.p.k., *„[s]ędzia ulega wyłączeniu, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie”*. Tym samym bezspornym jest, że oceny zaistnienia przesłanek wskazanych w ww. przepisie należy dokonywać każdorazowo w kontekście uwarunkowań konkretnego przypadku. Pochylając się zatem w tym kontekście nad treścią pisma SSN D.D. podkreślić należy, że wątpliwość co do bezstronności sędziego nie może być wywodzona z samych kwestii ustrojowych związanych z jego powołaniem i to niezależnie od tego w jakim okresie i z jakimi ułomnościami w procedurze nominacyjnej doszło to tego powołania (zob. m.in. postanowienie SN z dnia 31 października 2023 r., V KK 358/23). Podnoszone zarzuty nie mogą mieć bowiem charakteru abstrakcyjnego i odnosić się do całych grup powołanych sędziów (por. postanowienie SN z dnia 21 lutego 2025 r., IV KK 288/24). Powyższe stanowisko potwierdza wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 marca 2020 r., sygn. akt P 22/19, z którego wynika, że *„[a]rt. 41 § 1 w związku z art. 42 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 30), stosowany odpowiednio na podstawie art. 74¹ pkt 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 75) w zakresie, w jakim dopuszcza rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, w skład której wchodzi sędziowie wybrani na podstawie art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 84, 609, 730 i 914 oraz z 2020 r. poz. 190), jest niezgodny z art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji*

Rzeczypospolitej Polskiej". Również z brzmienia art. 29 § 4 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 622; dalej: ustawa o SN), wynika, że „[o]koliczności towarzyszące powołaniu sędziego Sądu Najwyższego nie mogą stanowić wyłącznej podstawy do podważenia orzeczenia wydanego z udziałem tego sędziego lub kwestionowania jego niezawisłości i bezstronności”. Stąd też wyłączenie sędziego w trybie art. 41 § 1 k.p.k. jedynie z powodu okoliczności towarzyszących powołaniu na stanowisko sędziego, jest niedopuszczalne z mocy ustawy. Tym bardziej, że badanie kwestii niezawisłości i bezstronności sędziego w kontekście okoliczności towarzyszących powołaniu sędziego oraz jego postępowania po powołaniu w sposób szczególny reguluje ustawa o SN (art. 29 § 5 tej ustawy), stanowiąc tym samym *lex specialis* w stosunku do art. 41 § 1 k.p.k. i wyłączając możliwość badania określonych w niej przesłanek w ogólnej procedurze (zob. postanowienie SN z dnia 26 stycznia 2023 r., V KK 485/21). Jedynie na marginesie wypada nadmienić, że z normy zawartej w art. 29 § 5 w zw. § 7 ustawy o SN (abstrahując już od kwestii dotyczącej kategorii spraw, w których ustawodawca przewidział możliwość przeprowadzania wspomnianego testu niezawisłości i bezstronności – zob. art. 29 § 6 ustawy o SN) jednoznacznie wynika, że członek składu orzekającego nie posiada uprawnienia do uruchomienia tej szczególnej procedury testowej wobec innego sędziego, z którym uczestniczy w składzie wyznaczonym do rozpoznania konkretnej sprawy. Wykładnia wskazanych przepisów nie pozwala też przyjąć, aby ustawa przyznawała Sądowi Najwyższemu jakiekolwiek uprawnienie do podejmowania w tym zakresie działań z urzędu.

Odnosząc się natomiast do awizowanej w piśmie SSN D.D. bezwzględnej przesłanki odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. w postaci nienależytej obsady sądu, która w ocenie autora sygnalizacji miałyby wystąpić w związku udziałem SSN A.R. w składzie rozpoznającym sprawę o sygn. akt III KB 190/25 należy wskazać, iż w orzecznictwie Sądu Najwyższego postrzeganie tej kwestii nie ma charakteru jednolitego i w tym zakresie ukształtowała się również odmienna linia orzecnicza (zob. m.in. postanowienie SN z dnia 13 grudnia 2021 r., II KZ 46/21; postanowienie SN z dnia 12 lipca 2022 r., III KK 222/22; postanowienie SN z dnia 3 listopada 2022 r., V KK 660/21; postanowienie SN z dnia 30 listopada 2022 r., II KK 468/21;

postanowienie SN z dnia 28 grudnia 2022 r., IV KK 477/22; postanowienie SN z dnia 28 grudnia 2022 r., III KS 73/22; zarządzenie SN z dnia 8 lutego 2023 r., II KO 119/22; zarządzenie SN z dnia 7 listopada 2023 r., II KO 65/23; postanowienie SN z dnia 7 lutego 2024 r., III KK 499/23; postanowienie SN z dnia 13 lutego 2024 r., IV KK 576/23; postanowienie SN z dnia 28 marca 2024 r., IV KO 104/23; postanowienie SN z dnia 20 sierpnia 2024 r., IV KK 317/24; wyrok SN z dnia 26 listopada 2024 r., V KK 242/24). Przywołana zaś przez autora sygnalizacji uchwała trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r., sygn. akt BSA I-4110-1/20 (OSNKW 2020, nr 2, poz. 7) została uznana przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodną z art. 179, art. 144 ust. 3 pkt 17, art. 183 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 8 ust. 1, art. 7 i art. 2 Konstytucji RP; art. 2 i art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 EKPCz (zob. wyrok TK z dnia 20 kwietnia 2020 r., sygn. akt U 2/20, OTK-A 2020, nr 61). W związku z powyższym, z dniem ogłoszenia rzeczonego wyroku Trybunału Konstytucyjnego, uchwała ta nie wywiera skutków prawnych polegających na związaniu jej treścią składów orzekających Sądu Najwyższego. W myśl zaś art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, wyrok ten ma moc powszechnie obowiązującą i jest ostateczny. Żaden organ nie posiada uprawnień do weryfikacji oraz nierespektowania orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego (zob. m.in. wyrok SN z dnia 22 sierpnia 2018 r., III PK 71/17; postanowienie SN z dnia 12 kwietnia 2021 r., I NZP 1/21; postanowienie SN z dnia 23 września 2021 r., IV KZ 37/21; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 2021 r., IV KO 86/21; zdanie odrębne sędziego SN D.K. do uzasadnienia postanowienia SN z dnia 14 marca 2023 r., III KK 435/22; wyrok SN z dnia 19 maja 2023 r., I KA 4/23; postanowienie SN z dnia 28 listopada 2023 r., I KK 162/23; postanowienie SN z dnia 2 lutego 2024 r., III KK 439/23). Z tych też względów udział w składzie orzekającym osoby powołanej na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, nie musi automatycznie zostać potraktowany jako bezwzględna przyczyna odwoławcza, a w konsekwencji w każdym przypadku skutkować koniecznością wyłączenia od rozpoznania sprawy (zob. m.in. postanowienie SN z

dnia 28 listopada 2023 r., I KK 162/23; postanowienie SN z dnia 7 grudnia 2023 r., I KK 162/23).

Nadto nie można też stwierdzić, aby okoliczności wskazane w analizowanym piśmie przemawiały za złamaniem zasady *nemo iudex in causa sua*, co również podnosi autor sygnalizacji, mimo że wprost nie odwołuje się do dyspozycji art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k. Zgodnie z tym przepisem sędzia ulega wyłączeniu z mocy prawa od udziału w sprawie, jeżeli „*sprawa dotyczy tego sędziego bezpośrednio*”. Oczywiście jest, że przesłanka ta odnosi się nie tylko do sytuacji, w której sędzia byłby stroną postępowania, ale obejmuje też przypadki, gdy rozstrzygnięcie w przedmiocie procesu karnego wywiera bezpośredni wpływ na jego inne (np. cywilne, spadkowe) uprawnienia i interesy. Trzeba jednak wyjaśnić, że wykładnia językowa określenia „*bezpośrednio*” wskazuje, że chodzi tu o sprawę, która wprost ma związek z osobą sędziego. Będzie więc to sprawa, rozstrzygnięciem której sędzia jest osobiście zainteresowany. Zwrot „*bezpośrednio*”, którym posługuje się ustawodawca w powołanym przepisie oznacza zatem, że pomiędzy sprawą określonego sędziego, a jego osobą, nie ma ogniw pośrednich (zob. postanowienie SN z dnia 30 listopada 2023 r., I Zo 75/23; postanowienie SN z dnia 14 stycznia 2026 r., I KK 374/25; postanowienie SN z dnia 6 maja 2026 r., III KK 112/25; postanowienie SN z dnia 20 maja 2026 r., I Zo 70/25). Przenosząc te ogólne wskazania na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że rozstrzygnięcie sprawy o sygn. akt III KB 190/25, związane z rozpoznaniem wniosku sędziego sądu powszechnego złożonego w trybie art. 42a § 13 p.u.s.p, nie dotyczy bezpośrednio SSN A.R., a do realizacji przesłanki wyłączenia sędziego, o której mowa w art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k., zaistnienie tego typu relacji – jak wyżej wskazano – jest wymagane. Wydane w przedmiotowej sprawie orzeczenie z udziałem SSN A.R. w żaden sposób nie będzie miało wpływu na sferę jego własnych uprawnień bądź obowiązków prawnych. Przyjęcie innego rozumowania, tj. zaproponowanego przez autora sygnalizacji w przedmiocie wyłączenia sędziego, wpływałoby na skład sądu, albowiem dawałoby możliwość doprowadzania do odsunięcia od orzekania znacznej liczby, a w skrajnych przypadkach, nawet wszystkich sędziów. Sąd Najwyższy podziela przy tym wielokrotnie wskazywany w judykaturze pogląd, iż inicjatywy w przedmiocie wyłączenia sędziego, w których podnoszona jest jedynie okoliczność o charakterze

ustrojowym, nie wolno uwzględniać automatycznie z tego tylko powodu, iż przedmiot sprawy znajduje zastosowanie także do osób ją rozstrzygających. Bez zindywidualizowania podnoszonych okoliczności w aspekcie konkretnych faktów poddających się ocenie sądu, pozostają one w warstwie wyłącznie teoretycznej, niepowiązanej odpowiednio ani z konkretną sprawą, w której przedstawiono inicjatywę wyłączenia, ani z określonym sędzią, którego ta inicjatywa dotyczy (zob. m.in. postanowienie SN z dnia 21 czerwca 2023 r., IV KK 460/19; postanowienie SN z dnia 16 stycznia 2024 r., III KK 293/23; postanowienie SN z dnia 11 lipca 2024 r., IV KK 142/24; postanowienie SN z dnia 18 marca 2025 r., III KK 410/24). Zauważyć zresztą należy, że SSN A.R. nie jest sędzią sądu powszechnego, a zatem zarzut kierowany pod adresem SSA M.F. nie może być utożsamiany z jego sytuacją ustrojową. Nie ma tym samym żadnych podstaw do przyjęcia, że wskutek rozpoznania przedmiotowej sprawy z udziałem SSN A.R., mogłaby zostać naruszona zasada *nemo iudex in causa sua*. Mieć też należy na względzie, iż w orzecznictwie i doktrynie utrwalony jest pogląd, że przepis art. 40 k.p.k. ma charakter wyjątkowy. Oznacza to, że zawiera on zamknięty katalog okoliczności stanowiących przyczynę wyłączenia sędziego z mocy prawa i nie można stosować jego rozszerzającej interpretacji bądź analogii. Skoro przepis ten ma charakter zamknięty, wyklucza to możliwość wyłączenia sędziego z mocy prawa z innych powodów niż w tym przepisie wskazane. Przesłanki te nie mogą być uzupełniane w drodze zabiegów interpretacyjnych, zaś artykuł 40 k.p.k. podlega ścisłej wykładni (zob. m.in. postanowienie SN z dnia 14 listopada 2017 r., V KK 216/17; uchwała SN z dnia 19 listopada 1982 r., VI KZP 24/82, OSNKW 1983, nr 3, poz. 16; D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, Gdańsk 2026, art. 40).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy stwierdził brak podstaw do wyłączenia z urzędu SSN A.R. od udziału w sprawie o sygn. akt III KB 190/25.

[WB]

[a.ł]

